

JUDr. Peter Šamko: Továreň na výrobu kajúcnikov alebo priznanie obvineného ako cieľ snaženia v trestnom procese

- CZ24 News | 24. srpna 2021

SLOVENSKO: „V určitých prípadoch ide o právo a spravodlivosť a vtedy sa nesmie mlčať“. Tento výrok nedávno povedal súčasný špeciálny prokurátor. A má pravdu. Sú veci, pri ktorých je povinnosťou nezostať ticho. Treba o nich hovoriť a to prípadne aj opakovane...

Podstatou trestného konania je odhaľovanie trestných činov a ich páchatelov. Mali by sme sa však konečne zamyslieť nad tým, či systém „výroby“ kajúcnikov a zúženie dokazovania v trestnom konaní spravidla len na získanie priznania obvineného prostredníctvom väzby je skutočne ten správny spôsob, ako chceme nastoľovať právo a spravodlivosť. V právnom štáte by účel nemal svätiť prostriedky.

Cieľom toho článku je preto poukázať na nesprávnosť pretrvávajúceho názoru v niektorých odborných kruhoch ako aj v médiách, ktoré priznanie obvineného neustále stotožňujú s pravdou (so zisteným skutkovým stavom). Rovnako tak je motívom na napísanie tohto článku aj poukázanie na systémové vytváranie reťaze kajúcnikov, ktorá deformuje dokazovanie v trestnom práve a „vrhá“ tiež aj na prípadné pravdivé priznanie obvineného. Nezriedka to totiž vyzerá tak, že orgány činné v trestnom konaní nejdú tam, kde ich privedú dôkazy, ale dôkazy idú tam, kam ich pošlú orgány činné v trestnom konaní.

A/ Oslavy priznaní alebo priznanie obvineného ako zaručená pravda v trestnom konaní

Pomerne často sme svedkami toho, že spravidla médiá, ale niekedy aj orgány činné v trestnom konaní na tlačových konferenciách slávnostne informujú o tom, že sa v mediálne zaujímavej trestnej veci opätovne priznal niektorí z obvinených zo spáchania trestnej činnosti uvedenej v uznesení o vznesení obvinenia. Takéto priznanie sa následne prezentuje ako jednoznačný dôkaz dôvodnosti (správnosti) vzneseného obvinenia, teda za dôkaz, ktorým bolo preukázané spáchanie trestnej činnosti a prakticky okamžite je ukončené prípravné konanie a je podaný návrh na schválenie dohody o vine a treste (trest je prakticky vždy podmienený). Samozrejme, k priznaniu obvineného sa zvykne dodávať, že nie je žiadny dôvod mu neveriť, veď obvinený by sa predsa nepriznával k niečomu, čo by nespravil, respektíve, že priznanie obvineného len zapadá do kontextu výpovede kajúcnika, na ktorého výpovedi bolo obvinenie postavené.

Zaujímavé je, že ani pre orgány činné v trestnom konaní a ani pre médiá neznamená popieranie viny zo strany obvineného to, že by išlo o jasný dôkaz o nevine obvineného v tom smere, že by sa nestal skutok uvedený v uznesení o vznesení obvinenia, avšak opačná situácia, priznanie obvineného a jeho „premena“ na kajúcnika, okamžite znamená dôkaz pravdy a ihneď ide o jednoznačný a nespochybniteľný dôkaz o korupcii, rozkrádaní, ktorý nemá význam rozporovať a podobne.

Ide o nepochopiteľné glorifikovanie priznania obvineného, nakoľko výpoveď obvineného je len jeden z dôkazných prostriedkov, obsah výpovede obvineného vôbec nemusí byť pravdivý, respektíve nemusí byť pravdivý v celej svojej šírke. Priznanie obvineného, prípadne popieranie obvineného preto nemožno stotožňovať so zisteným skutkovým stavom o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti.

V trestnom dokazovaní vznikla dokonca teória aritmetického sčítania počtu priznaní obvinených (neustále sa informuje, napríklad, že zo 14 obvinených sa 10 priznalo a podobne), či počtu usvedčujúc-

cich kajúcnikov (napríklad vo veci máme už troch kajúcnikov a podobne) s tým, že čím viac je zabezpečených priznaní a usvedčujúcich kajúcnikov tým viac je zistenej pravdy. Dôležitý je počet a nie kvalita obsahu výpovedí, pričom prípadné rozpory vo výpovediach sa automaticky označujú za marginálne, nepodstatné, či pochopiteľné vzhľadom k plynutiu času. V niektorých rozhodnutiach orgány činné v trestnom konaní označujú dokonca výpoveď kajúcnika za „nespochybniteľný dôkaz“!!! a to aj za situácie, že ho nikto ďalší nepotvrďuje, že je rozporný, že si odporuje aj s predchádzajúcimi výpoveďami toho istého kajúcnika a podobne.

V tomto smere si treba uvedomiť, že s malými výnimkami sa takmer všetci kajúcnici stali kajúcnikmi bezprostredne po svojom zadržaní (keď im reálne hrozila väzba), prípadne vo výkone väzby a to najmä kolúzne väzby. A aj tie malé výnimky boli pred zadržaním a zjavne sa chceli vyhnúť nielen zadržaniu ale aj väzbe a preto už na políciu prišli ako zaručene pravdu hovoriaci kajúcnici.

Už len tieto okolnosti „vzniku kajúcnikov“ by mali nabádať k opatrnosti pri hodnotení ich výpovedí, avšak tu ide zjavne o spôsob „výroby“ kajúcnikov v podmienkach obmedzenia ich osobnej slobody, čo už samo osebe hraničí s určitou formou nátlaku na vôľu obvineného, aby spolupracoval.

Priznanie obvineného (najmä ak je v podmienkach väzby) pritom nezaručuje jeho spoľahlivosť a preto nie vždy svedčí o skutočnej vine obvineného. Možné falošné priznanie znamená, že obvinený chápe a uvedomuje si, že informácie ktoré oznamuje nezodpovedajú skutočnosti, ale z rôznych dôvodov, ktoré sú v súlade s jeho osobnými záujmami súhlasí s tým, že sa dopustil toho, čo mu je kladené za vinu v uznesení o vznesení obvinenia. Existujú pritom rôzne motívy, ktoré môžu viesť obvineného k falošnému priznaniu ako napríklad

- dostať sa z väzby a získať benefit vo forme uloženia podmiennečného a nie nepodmiennečného trestu odňatia slobody,
- túžba obvineného dostať do podobnej situácie aj iné osoby (známych, spolupracovníkov, nadriadených) proti ktorým následne vypovedá,
- túžba obvineného ochrániť majetkové záujmy svojej rodiny (dohodnúť čo možno najnižší majetkový trest),
- strach obvineného, že bude dlhší čas odlúčený od svojho maloletého dieťaťa a ušetrenie svojej rodiny od verejného „pranierovania“ a podobne.

Obvinený sa môže priznať alebo popierať, jeho výpoveď môže byť pravdivá alebo lživá, obvinený môže ale aj nemusí napomáhať orgánom činným v trestnom konaní; priebeh dokazovania pri zisťovaní skutkového stavu veci preto nesmie závisieť na výpovedi obvineného. Výpoveď obvineného teda nesmie byť pokladaná za najspoľahlivejší dôkaz pravdy v trestnom procese, ktorý by mal mať rozhodujúci význam a po zaobstaraní ktorého končí vyšetrovanie a môže sa pristúpiť k uzatvoreniu dohody o vine a treste.

K tomu, že nie je nič výnimočné, že aj nevinní ľudia sa dokážu nepravdivo priznať k trestnej činnosti z rôznych dôvodov a následne aj krivo svedčiť voči iným osobám a dokonca aj uzatvoriť s prokurátorom dohodu o vine a treste pozri podrobnejšie prípady z praxe uvádzané tu:

<http://www.pravnelisty.sk/clanky/a991-falosne-doznania-ako-pricina-justicnych-omylov-2-cast>

B/ K systému, ktorý „vyrába kajúcnikov“ a je závislý na priznaních obvinených a ich následnom prerode na ďalších - nových kajúcnikov (väzba ako stimulačný inštitút)

Je skutočne náhoda, že sa kajúcnici „rodia“ takmer výhradne len v podmienkach väzby, či cely policaj-

ného zaistenia? Alebo inak; existuje nejaký kajúcnik v mediálne známých kauzách, ktorý by nebol na slobode? (okrem jedného, ktorý je už vo výkone trestu odňatia slobody). Naozaj nemožno označiť prerod popierajúceho obvineného na kajúcnika za miestenku z väzby a preto aj za určitú formu nátlaku na priznanie sa obvineného? Prečo by sa obvinený nemal priznať k tomu čo je uvedené v uznesení o vznesení obvinenia, bez ohľadu na to, či je to pravda, a udať aj iné osoby, keď vie, že sa tak dostane na slobodu a navyše možno „skončí“ len s podmienkou?

Už to nie sú ojedinelé prípady, ale ide o cielený prístup uplatňovaný v trestnom práve. Ide do určitej miery o sústavne (systematicky) budovaný systém, ktorý je založený na hromadení kajúcnikov a zároveň je od kajúcnikov závislý, pretože na svoje prežitie potrebuje produkovanie ďalších a ďalších obvinených – kajúcnikov, ktorí „prinášajú“ ďalšie a ďalšie podozrenia a ďalších a ďalších obvinených, ktorí sa následne vo výkone väzby transformujú na kajúcnikov a tak sa reťaz podozrení neustále zväčšuje, živí sa novými trestnými vecami a osobami.

Celý systém musí pritom bežať bez rušivých momentov a preto ho veľmi „znepokojuje“ ak sa objaví nejaké podozrenie z možného manipulovania s výpoveďami kajúcnikov, t. j. ak sa objaví taký Csaba Domotor, či ďalší, pretože to môže spochybniť nielen jednu trestnú vec, ale celú vyššie uvedenú reťaz podozrení, ktorá bola pracne budovaná prostredníctvom kajúcnikov (ak k tomu dôjde, tak potom sa automaticky aktivujú aj vybrané médiá, ktoré okamžite dajú veľký priestor novodobým mesiášom, ktorí sa predhávajú v presviedčaní verejnosti, že čo i len vyslovenie podozrenia o možnosti manipulovania výpovedí kajúcnikov sa rovná podrážaniu nôh nastolovaniu práva a spravodlivosti).

Polícia v tomto systéme je pritom závislá aj od vytvárania rôznych sietí, pavúkov, diagramov, do ktorých si následne zasadzuje jednotlivé osoby a ku ktorým pridáva konkrétne obvinenia. Vytváranie kriminálnych schém je tu veľmi dôležité, pretože má ilustrovať závažnosť vyšetrovaných podozrení, ktoré sú spravidla označované ako štruktúrované zločinecké alebo organizované schémy – skupiny (spolupáchateľstvo už takmer v aplikačnej praxi neexistuje).

Podstatné v tomto systéme kajúcnikov je to, aby sa obvinený priznal k tomu, čo mu bolo kladené za vinu v uznesení o vznesení obvinenia (teda nie k tomu, čo prípadne skutočne spáchal; pokiaľ sa presne neprizná k tomu, čo mu je kladené za vinu v uznesení o vznesení obvinenia tak je takéto priznanie označované ako „nedostatočné priznanie“) a aby označil aj iné osoby za páchatelov konkrétneho trestného činu (v zmysle vytvoreného pavúka). Prvoradou úlohou vyšetrovateľov teda nie je zistiť dokazovaním skutkový stav veci o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti, ale zabezpečiť priznanie obvineného (väzba a to hlavne kolúzna môže najúčinnnejšie viesť k priznaniu predtým popierajúceho obvineného a k ďalšiemu zaujímavému diagramu). Väzba teda často funguje ako stimulačný inštitút, ktorý apeluje na obvineného, aby v nej prehodnotil svoj pôvodne odmietavý postoj k vznesenému obvineniu.

Pri nedostatku iných dôkazov ako výpovedí kajúcnikov (ktorí sú motivovaní, či skôr korumpovaní zo strany orgánov činných v trestnom konaní rozsiahlymi benefitmi), sa následne (na podporu výpovedí kajúcnikov) namiesto dokazovania využívajú notoriety (kajúcnik neklame, nemá dôvod si vymýšľať, ak by klamal tak stratí benefity, prípadne ak niekto bral úplatky, určite sa musel o ne deliť s nadriadeným a podobne), ako aj špekulácie (obvinený má majetok, ktorý určite získal trestnou činnosťou, pričom tento záver sa nijako nedokazuje, nakoľko by mohol byť zistený opak). Rovnako tak sa využívajú aj zjavné dezinterpretácie výpovedí obvinených (napríklad, že obvinený sa priznal, pritom obvinený len napríklad pripustil určitú skutkovú okolnosť a to, že sa stretol s kajúcnikom, avšak poprel, že by spáchal trestný čin – napríklad, že prevzal od kajúcnika úplatok).

Do trestného procesu tak vstupujú sľuby, presviedčanie, väzby, návrhy benefitov, rôzne manipulácie (a to aj mediálne) a to s cieľom vmanévrovať obvineného do priznania, avšak do toho „správneho“ priznania, ktoré je v súlade s výpoveďou kajúcnika a vznesením obvinenia.

Zo zásady prezumpcie nevinoty by sa malo vyvodzovať, že priznanie obvineného nestačí, a malo by byť potvrdzované ďalším (iným) dokazovaním. Pokiaľ však ide o tzv. udavačské trestné veci, ktoré sú založené v rozhodujúcej miere na výpovediach kajúcnikov, tam je procesný postup v súčasnosti taký, že pripomína skôr reťazenie kajúcnikov, ich hromadenie, než riadne dokazovanie, nakoľko najskôr sa obvinený musí priznať k tomu z čoho ho obvinil predchádzajúci obvinený, ktorý sa tak stal kajúcnikom. Nový kajúcnik sa samozrejme musí priznať k tomu, čo predtým povedal predchádzajúci kajúcnik, aby tak zároveň potvrdil jeho dôveryhodnosť, teda priznanie nového kajúcnika musí byť dostatočné, aby sa navzájom skutkovo „vypotvrďovali“. Potom nový kajúcnik okrem už spomenutého priznania, udá aj iné osoby zo spáchania trestnej činnosti, ktoré sú následne obvinené a očakáva sa od nich (prípadne aj za použitia väzby), že sa priznajú k tomu, čo je im kladené za vinu predchádzajúcim kajúcnikom a to opätovne zhodne ako to vypovedal, aby nebola naštartená ani dôveryhodnosť tohto kajúcnika. A tak to ide stále ďalej a ďalej, pričom takto vytvorený systém vyžaduje, aby aj ďalší obvinený nielen potvrdil výpoveď predchádzajúceho kajúcnika ale zároveň aj udal ďalšie osoby.

Absolútne nemožno považovať za správny taký postup vo vyšetrovaní, ktorého hlavnou úlohou je zabezpečiť priznávajúcu výpoveď obvineného, a to ani v prípade, ak by bola pravdivá, a tak zároveň dosiahnuť aj potvrdenie výpovede kajúcnika (t. j. iného obvineného), ktorý ho vo svojej výpovedi udal. Hodnotenie výpovede kajúcnika je potom už dopredu dané povahou veci samej, v ktorej alebo o ktorej kajúcnik vypovedá. Vždy by mal byť postup taký, že najskôr sa dôsledne overuje výpoveď kajúcnika (teda nie len predstiera overovanie výpovede) a až potom sa prípadne vznáša obvinenie. Už som to písal niekoľkokrát: výpoveď kajúcnika má byť začiatkom dokazovania a nie jeho koncom.

C/ Záver

Na úvod tohto príspevku som si dovoľil citovať súčasného špeciálneho prokurátora a aj namiesto záveru si dovoľím uviesť jeden jeho aktuálny výrok. Špeciálny prokurátor uviedol (vo vzťahu k podozreniam z manipulácií výpovedí kajúcnikov zo strany niektorých orgánov činných v trestnom konaní), parafrázujúc výrok Winstona Churchilla, že „budeme sa brániť – ak to bude potrebné, tak sami, ak to bude potrebné, tak dlhodobo. A nikdy sa nevzdáme“.

K tomuto výroku sa mi žiada doplniť výrok Niccolu Machiavelliho, ktorý napísal: „Vedzte, že bojovať možno dvojakým spôsobom: jeden druh boja, to sú zákony, druhý - sila“. Vzhľadom k tomu, že prvý často nepostačuje, je zjavné, že sa časť orgánov činných v trestnom konaní obracia v aplikačnej praxi k tomu druhému.

Preukazovanie sily zo strany orgánov činných v trestnom konaní je základom súčasného trestného procesu a preto ak niečo treba brániť, tak je to zákonnosť, logické myslenie a zdravý rozum v trestnom práve a nie vybraných jednotlivcov, ktorí sa cítia dotknutí, že si niekto dovoľuje kontrolovať ich prácu.

Autor: JUDr. Peter Šamko – sudca Krajského súdu v Bratislave